

Kulturna diplomacija kao instrument vanjske politike Republike Hrvatske

Blažek, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:810297>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Lucija Blažek

**KULTURNA DIPLOMACIJA KAO INSTRUMENT
VANJSKE POLITIKE REPUBLIKE HRVATSKE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2018.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Kulturna diplomacija kao instrument vanjske
politike Republike Hrvatske

Diplomski rad

Mentorica: Doc.dr.sc. Dana Luša

Studentica: Lucija Blažek

Zagreb
Rujan, 2018.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Kulturna diplomacija kao instrument vanjske politike.....	4
2.1 Vanjska politika.....	4
2.2 Kultura kao soft power instrument vanjske politike.....	7
2.3 Kulturna diplomacija.....	8
3. Kulturna diplomacija Republike Hrvatske.....	11
3.1 Uloga Ministarstva kulture i Ministarstva vanjskih i europskih poslova.....	11
3.2 Strateški dokumenti.....	16
3.3 Zaklada Hrvatska kuća i Matica Hrvatska.....	21
3.4 Projekti kulturne diplomacije.....	24
3.4.1 Kulturna baština na prostoru Republike Hrvatske.....	24
3.4.2 Pula film festival.....	26
3.4.3 Veleposlanstvo RH u Beču, Austrija.....	28
4. Zaključak.....	30
5. Literatura.....	31

1. Uvod

Kulturna diplomacija kao sadržajno uže područje diplomatskog djelovanja koristeći resurs kulture stvara *meku moć* države (koncept autora Josepha Nyea) koja joj donosi simpatije i poštovanje drugih zemalja međunarodne zajednice. Države koje nemaju osobito velik teritorij, brojno stanovništvo, koje nisu značajne ekonomske ili političke sile, svoju međunarodnu poziciju pronalaze i za nju se "bore" svojim drugim karakteristikama koje bi se mogle predstaviti kao komparativne prednosti. Karizma zemlje, njene vrijednosti, kulturne i prirodne posebnosti, način života njenih stanovnika i sveopća moć privlačenja doprinose povećanju broja turističkih posjeta, inozemnih investicija, a u konačnici i jačanju međunarodne političke potpore.

U ovom ćemo se radu baviti temom kulturne diplomacije Republike Hrvatske i načinom na koji se ona provodi. Prije svega valja teorijski predstaviti koncept kulturne diplomacije i uloge koju kultura i kulturna diplomacija, kao vid diplomatskog djelovanja, zauzimaju u vanjskoj politici određene države. Zatim slijedi izlaganje studije slučaja aktualne kulturne diplomacije Republike Hrvatske kroz diskurzivnu analizu izvora nadležnih državnih institucija odnosno strateških dokumenata i internetskih stranica, kao i knjiga, članaka čija je tema vanjska politika, diplomacija, kulturna diplomacija ili, pak, stvaranje imidža države.

Kulturna diplomacija kao fenomen još uvijek nije osobito istraženo i u praksi iskorišteno područje u Hrvatskoj. No, s godinama ona postaje sve više prepoznata kao pravi smjer za male države u stjecanju globalne pozornosti. Hrvatskoj, kao razmjerno maloj zemlji s mnogo potencijala iskoristivih u stvaranju slike simpatične, male zemlje, pune prirodnih ljepota i kulturnih dobara, kulturna bi diplomacija mogla biti način za dobivanje potpore i priznanja većih i snažnijih zemalja i "simpatije" međunarodne javnosti.

2. Kulturna diplomacija kao instrument vanjske politike

2.1 Vanjska politika

U današnjem svijetu u kojem su međunarodni odnosi svakog dana složeniji, ulaskom novih, različitih međunarodnih aktera koji te odnose istovremeno obogaćuju i usložnjuju njihovo razumijevanje, jednu, sveobuhvatnu definiciju vanjske politike iznimno je teško dati. Proces globalizacije, ubrzani tehnološki napredak i rad na demokratizaciji međunarodnih odnosa rezultirali su njihovom transformacijom zbog koje svakodnevicom ljudi upravljaju nadnacionalna pitanja.

Prema Radovanu Vukadinoviću (2005.; 7) iako se postojanje i važnost novih aktera ne smije i ne može zanemariti, države su bile i ostale glavni akteri međunarodnih odnosa. Ipak, međunarodni odnosi se ne mogu jednostavno definirati kao ukupan zbroj vanjskih politika tih pojedinačnih država. Vanjska je politika, kao značajan dio međunarodnih odnosa, također višestruko složena aktivnost. Tako je dio teoretičara stajališta da vanjska politika zapravo ne postoji, opisujući aktivnosti u međunarodnoj zajednici pukim reakcijama na tuđe poteze, odnosno nešto što se događa neplanirano, bez prethodnog promišljanja, bez programa odnosno strategije. Drugi dio, pak, smatra kako složenosti međunarodnih odnosa i vanjske politike sprečavaju njihovo smisljeno proučavanje, teoretiziranje i definiranje. No, potreba za promatranjem sadržaja i aktivnosti u međunarodnoj zajednici itekako postoji te je to stajalište većine teoretičara vanjske politike.

Vukadinović pristupe proučavanju vanjske politike dijeli u dvije grupe: proučavanje vanjske politike kao povijesti, pristup koji donosi detaljne opise zbivanja, aktera i aktivnosti određenog događanja i proučavanje suvremene vanjske politike koje nam omogućuje pristup statističkim podacima, modelima, odnosno tehničko-birokratskoj mašineriji koja donosi vanjsku politiku. Oba pristupa imaju svojih prednosti i nedostataka, zato Vukadinović njihovo kombiniranje smatra najboljim načinom za promatranje odnosa i događanja u međunarodnoj zajednici. Njegova "radna definicija" vanjske politike kaže da je ona "organizirana aktivnost države kojom ona nastoji maksimalizirati svoje vrijednosti i interese u odnosu spram drugih

država i ostalih subjekata koji djeluju u vanjskom okruženju" te dodatno naglašava njena tri glavna elementa – vanjska politika kao organizirana aktivnost od strane države, aktivnost koja za cilj ima najviši stupanj zadovoljavanja državnih interesa i naglasak na države kao glavne subjekte odnosa. (Vukadinović, 2005.)

Kroz opus radova Josepha Nyea, jednog od najpoznatijih analitičara moći, možemo primijetiti ponavljajuću tezu koja glasi da se željeni rezultati u međunarodnoj zajednici mogu postići isključivo zajedničkim djelovanjem, dok je djelovanje jednog aktera nad drugim gotovo nepostojeće u suvremenom dobu. 21. je stoljeće "difuzne moći" i nemoguće je odrediti jednu silu kao vodeću. Ta je slika rezultat ubrzanog napretka na svim poljima ljudskog djelovanja i posljedične međuovisnosti država koja sprječava njihovo samostalno djelovanje. Unilateralno djelovanje u današnjoj međunarodnoj politici gotovo je nemoguće bez dugoročnih negativnih posljedica za aktera koji se u takvo djelovanje upusti Nye se bavi pitanjem učinkovitosti vrsta instrumenata vanjske politike država i razlikovanjem "tvrde" i "meke" moći. Tvrda se moć definira kao ona koja se sprovodi uz korištenje sile (vojna i ekonomska moć) i meka moć kojom se ostvaruju ciljevi osvajanjem simpatija i uvjeravanjem drugih u privlačnost tih ciljeva, odnosno bez posezanja za prisilom ili ucjenom (Nye, 2012.). S obzirom na izgled odnosa moći u suvremenom dobu na globalnom planu, strategija korištenja isključivo tvrde moći kao sredstva za povećanje moći države neće dovesti do željenih rezultata. Međuekonomska ovisnost diktira rad na međudržavnoj suradnji i dubljem spajanju između država (ibid.).

Dejan Jović se također bavi stanjem u odnosima moći u svijetu u današnje vrijeme i pitanja važnosti veličine, kao i ostalih kvantitativnih čimbenika zemlje u odnosu na njenu važnost i moć u međunarodnom okruženju. Kaže kako je to pitanje novijeg vijeka, jer pretpostavka kako samo "velike zemlje mogu biti velesile ili supersile" prestaje biti samorazumljiva tek u bližoj nam prošlosti. (Jović, 2011.; 19)

"I u vojnim pitanjima (možda čak ponajviše u tim pitanjima) globalizacija je stvorila novi svijet, koji više nije determiniran ni prostornošću ni temporalnošću" (ibid.)

Vanjsku politiku Republike Hrvatske od stjecanja neovisnosti do danas možemo, prema Joviću, podijeliti u tri faze. Glavna karakteristika svake od njih je jedan, glavni cilj prema čijem

su uspješnom ostvarenju okrenuti sva dostupna sredstva. Stjecanje međunarodnog priznanja za svoju novoproglašenu državu bio je prvi takav cilj, nakon kojeg na red dolazi osiguranje cjelovitosti teritorija, a kao treći cilj vanjske politike bio je zacrtan ulazak u međunarodne organizacije NATO i Europsku Uniju. Ulaskom u Europsku Uniju 2013. godine, završeno je razdoblje "jednociljne" vanjske politike te je nastala potreba za redefinicijom vanjske politike Republike Hrvatske, odnosno potreba za postavljanjem novih ciljeva u skladu s mogućnostima koje ima kao mala država. Točna definicija male države ne postoji, ali se možemo poslužiti opisom njene uloge u međunarodnom sustavu, kako bi nam bilo lakše razaznati malu od srednje ili, pak, malu državu od male sile. Pozicija male države ne ovisi o njoj vlastitoj moći, već o prirodi međunarodnog sustava i njenom odnosu s velikim silama o kojima je ona često zavisna. Definicija kojom Jović opisuje malu silu kaže da je ona "zemlja koja ima veće mogućnosti utjecanja na međunarodne odnose nego što bi se očekivalo s obzirom na veličinu njenoga teritorija i druge značajke" (ibid; 15).

Nakon ulaska u Europsku Uniju, mogućnost da Hrvatska postane mala sila izglednija je nego prije. Naime, kao što piše Jović, mala sila ima veći utjecaj nego što bi se to očekivalo od neke zemlje s obzirom na njena kvantitativna obilježja, što je za Hrvatsku itekako poželjan, ali i prikladan cilj. Da bi mala država postala malom silom ona se služi mekom moći. "Male države pametnom diplomacijom, većom željom za kompromisom, sudjelovanjem u procesu donošenja odluka, umrežavanjem, organiziranim birokratskim aparatom, prepoznavanjem područja interesa, ekspertizom, inovacijama, izraženim vodstvom, razvijanjem vrijednosti i normi u danom području te njihovim projiciranjem na međunarodno razinu mogu ostvariti svoje interese" (Luša, Mijić, 2013.; 59)

Dok se snaga države sve manje mjeri veličinom njena teritorija, brojnosti stanovništva, gospodarskim mjerilima ili vojnom moći, na vrijednosti dobiva njen kulturni, intelektualni i duhovni identitet, privlačnost ciljeva koje država ima, sreća, odnosno kvaliteta života njenih državaljina i posebnosti kojima se ona ističe u međunarodnoj zajednici. Meka moć je sposobnost uvjeravanja drugih u vrijednost svojih ciljeva koji tako postaju privlačni, prihvaćeni i zajednički te se lakše ostvaraju, dok država dobiva na utjecaju i prestižu. "Država može postići rezultate

koje želi u svjetskoj politici zato što je druge države žele slijediti, diviti se njenim vrijednostima, oponašati njen primjer, težiti njenoj razini napretka i otvorenosti" (Nye, 2003.; 8).

2.2 Kultura kao soft power instrument vanjske politike

U vrijeme "kompleksne međuzavisnosti", države postaju povezanije mnogostrukim društvenim i političkim vezama, a sila pojedine države postepeno je izgubila nekadašnji status. Prema Nyeu, tri stupa meke moći jedne države su njene političke vrijednosti, njena vanjska politika i kultura (Nye, 2012.). Kultura je "pojam koji obično označava složenu cjelinu institucija, vrijednosti predodžaba i praksi koje čine život određene ljudske skupine, a prenose se i primaju učenjem" (<http://www.enciklopedija.hr/>, 18.01.2018.). Vijeće Europe kulturu definira kao "ono pojedinačno i kolektivno dobro na čijim se tekovinama u prošlosti utemeljuje identitet nacije i njezinih različitih dijelova, a na stvaralačkim izvorima u sadašnjosti grade mostovi prema budućnosti" (Skoko, Kovačić 2009.;38 prema <https://www.coe.int>).

Uloga kulture je približiti ljude, "srušiti zidove", stvoriti prostor za razmjenu pozitivnih vrijednosti izvan granica države. Ona je sredstvo za uspostavu razumijevanja i povjerenja među ljudima odnosno državama. Suradnja na temelju kulture, razmijene uvjerenja, posebnosti i tradicija povezuje i stvara prijateljske odnose, produbljuje pozitivne osjećaje i pritom pridonosi poticajnoj atmosferi za suradnju na drugim poljima. Simon Anholt moć kulture vidi u tome što prenosi "istinski duh i bit određene zemlje". On kaže da "kultura zapravo ima ključnu ulogu u oplemenjivanju ugleda države, u poticanju javnosti na trajnije i potpunije razumijevanje zemlje i njenih vrijednosti" (Anholt, 2009.; 92)

Meka moć države dolazi iz njene sposobnosti da promicanjem svoje kulture, politike, vrijednosti do kojih drži, postigne status privlačne, zanimljive, divljenja vrijedne države čiji su ciljevi i interesi vrijedni podrške i "kopiranja". Uspješno korištenje kulture kao sredstva meke moći, donijet će niz pogodnosti – veći ugled i politički utjecaj, ali će imati pozitivan učinak i na gospodarsku situaciju u državi. Država koja je privlačna radi svoje posebnosti, koja se ističe u masi i nudi drugačiji sadržaj, pritom ostajući dosljedna svojoj kulturnoj tradiciji i prirodnom okruženju, privlači posjetitelje, strane studente, talentirane stanovnike, ali i strana ulaganja.

S obzirom na snagu koju kultura ima kao *soft power* instrument vanjske politike, zadnjih se godina javlja trend sve većeg naglašavanja kulturne diplomacije kao dijela vanjske politike država. Primjerice, na predstavljanju nove strategije Europske unije za kulturnu diplomaciju, osmog lipnja 2016. godine, Visoka predstavnica i potpredsjednica Komisije Federica Mogherini rekla je da "kultura mora biti dio naše vanjske politike. Kultura je snažno sredstvo za izgradnju mostova među ljudima i za pojačanje međusobnog razumijevanja. Ona također može biti "motor" gospodarskog i društvenog razvoja. Suočenima sa zajedničkim izazovima, može biti od pomoći svima, Europi, Africi, Bliskom Istoku, Aziji, koji se zajedno borimo protiv radikalizacije i gradimo savez civilizacija nasuprot onih koji nas pokušavaju razdvojiti. To je razlog zašto kulturna diplomacija mora biti u središtu našeg odnosa sa suvremenim svijetom" (<https://ec.europa.eu>, 18.01.2018.).

2.3 Kulturna diplomacija

Diplomacija kakvu znamo danas, svoje moderne karakteristike dobiva u kasnom 15. stoljeću, no njeni začeci i početak korištenja njenih alata sežu mnogo prije Nove ere. Prema Vukadinoviću ona se može definirati kao "društvena djelatnost i politički proces u kojem politički sudionici, najčešće države, stupaju u međunarodne odnose u međunarodnom okružju" (Vukadinović, 2004.; 83). Stanko Nick u svom Diplomatskom leksikonu napominje kako termin diplomacije ima nekoliko različitih značenja – ona je dio vanjske politike države kojim se održavaju kontakti s drugim subjektima u međunarodnim odnosima, sredstvo države za njeno predstavljanje u svijetu, sposobnost ili vještina pregovaranja odnosno rješavanja konflikata i profesija (Nick, 2010.; 45).

Prema definiciji Geoffa Berridgea, diplomacija je "politička aktivnost i valjano osmišljena i vješta, važna sastavnica moći. Glavna joj je svrha omogućiti državama da ostvare ciljeve vanjskih politika ne pribjegavajući sili, propagandi ili zakonu." (Berridge, 2007.; 7) Berridge, kada spominje propagandu, zapravo misli na javnu diplomaciju, koju tako negira kao dio diplomacije. Suprotno njegovu mišljenju, Nye kaže kako se javna diplomacija ne može označiti kao propaganda, jer "instrumenti javne diplomacije, ako ne počivaju na nacionalnom kredibilitetu, ne mogu pretvoriti kulturne resurse u meku moć privlačenja" (Nye, 2012.; 107).

Dakle, "uljepšavanje" stvarnosti kako bi se zemljine vrijednosti i politički interesi predstavili privlačnima neće dovesti do pozitivnih promjena u percepciji te zemlje u javnom mnijenju drugih zemalja, već će imati kontraproduktivan učinak. Javna diplomacija za cilj ima pozitivnu promjenu percepcije tuđe javnosti o našoj zemlji, ali i stvaranje dugotrajnih odnosa suradnje i prijateljstva, koji se ne mogu kvalitetno graditi na obmani i lažnom predstavljanju, osobito u današnje vrijeme u kojem su nam gotovo sve informacije lako dostupne.

Dok je klasična diplomacija bila tajna, obavljana u odnosu vlade prema vladi, javna se diplomacija događa pred brojnom publikom i koristi sredstva masovnog komuniciranja. Cilj javne diplomacije je razviti željeni imidž zemlje, promoviranjem kulture, vrijednosti, načina života kako bi se što je moguće točnije prikazala bit zemlje i duh njenih stanovnika. Na taj se način javnost informira o zemlji koja tako dobiva na ugledu, bez oslanjanja na promociju isključivo političkih vrijednosti, ostvarenje njenih političkih ciljeva postaje realnije i bliže. Javna diplomacija stvara imidž države, ali i pridonosi stvaranju atmosfere za bolje razumijevanje i dugotrajnu suradnju među državama.

Milton Cummings daje jednu od najbolje prihvaćenih definicija kulturne diplomacije po kojoj ona uključuje "razmjenu ideja, informacija, umjetnosti i drugih aspekata kulture među državama i njihovim stanovnicima u cilju poticanja međusobnog razumijevanja". (Cummings, 2003.; 1) Ova definicija na jednostavan način prikazuje kompleksan pojam, međutim, ono što iz nje ne možemo iščitati je činjenica da se sredstvima kulturne diplomacije može koristiti radi postizanja različitih vrsta ciljeva. Izgradnja i poticaj međusobnog razumijevanja koje smanjuje sukobe i potencijalno vodi do dugoročne suradnje na međunarodnom planu, samo je jedan dio mogućnosti. Osim interesa za "izgradnjom mostova" među akterima, kulturna diplomacija može se koristiti kao sredstvo ostvarivanja vanjskopolitičkih ciljeva aktera. Jednostavnije rečeno, kulturna diplomacija ima dva vida djelovanja – unilateralno, kojim se postižu strateški interesi jednog aktera i multilateralno, kod kojeg je cilj razvitak međunarodne suradnje i rad na ostvarivanju interesa od zajedničkog značaja. Multilateralno djelovanje se često koristi u ostvarivanju ciljeva koji se ne mogu postići radom i resursima samo jedne države/aktera te je stoga za bolji učinak suradnja od ključne važnosti. Kod unilateralnog djelovanja ili stvaranja meke moći, naglašava se nacionalna kultura,

dok se kod multilateralnog, međunarodne suradnje naglasak pomiče na kulturnu raznolikost, pronalazak "dodirnih točaka", upoznavanje i stvaranje razumijevanja za "novo" i "drugačije".

Kulturna diplomacija državi najčešće služi kao sredstvo za predstavljanje na svjetskoj pozornici, predstavljanje svoje nacionalne kulture koju Katnaurić objašnjava kao "cjelokupan način života" jedne nacije (Katnaurić,2007; 174). Stanko Nick u svom Diplomatskom leksikonu kulturnu diplomaciju definira kao "djelovanje diplomatskog ili konzularnog predstavništva na popularizaciji kulture zemlje šiljateljice u zemlji primateljici, njezinu predstavljanju i širenju, povezivanju kulturnih djelatnika i institucija dvije zemlje, zajedničkom nastupu u svijetu i sl." (Nick,2010.; 124). Predstavljanje zemlje moguće je radi sadržaja nastalih u okviru raznih kulturnih djelatnosti i obuhvaća razne aktivnosti: "organizaciju izložbi, koncerata, gostovanja kazališnih kuća, poticanje izdavanja knjiga i prevođenje djela autora iz zemlje šiljateljice, sudjelovanje na festivalima, sajmovima knjiga itd. U tu djelatnost ulazi i olakšavanje učenja jezika..." (ibid.)

Kada se govori o kulturnoj diplomaciji zemlje, teško je ne spomenuti pojmove kao što su identitet, prepoznatljivost, stvaranje imidža ili *branda* zemlje. Kreator koncepta *konkurentnog identiteta*, Simon Anholt, smatra kako male države koje se na "globalnom tržištu" ne mogu natjecati svojom veličinom, stanovništvom i financijskom moći, imaju šansu pronaći ili stvoriti komparativnu prednost u međunarodnim odnosima tako što će poraditi na svom nacionalnom identitetu, dovoljno posebnom da uspije privući zanimanje okoline (Anholt, 2009.). Kao što u svom članku pišu Skoko i Kovačić, posebnosti malih država leži "u njihovim vrednotama, prirodnim ljepotama, stabilnosti društvenog modela, kulturi i baštini, mudrosti i svjetonazoru ljudi" (Skoko, Kovačić, 2009.; 33). Hrvatska svoju meku moć može graditi na svojim prirodnim ljepotama i kulturi. Dok su prirodne ljepote doista prepoznate u svijetu, što pokazuju svake godine novi rekordi u turističkim posjetima, kultura još uvijek nije dovoljno iskorišteno područje.

"Kultura se pretvara u meku moć u onom trenutku kad se ona osvijesti, predstavi svijetu, ispriča kroz živopisne i privlačne priče, manifestacije i proizvode, kad se oživotvori kroz globalno dostupnu literaturu i filmove" (ibid; 42)

Kulturna diplomacija Republike Hrvatske

3.1. Uloga Ministarstva vanjskih i europskih poslova i Ministarstva kulture

S obzirom na to da suvremena diplomacija obuhvaća razne oblike društvenih aktivnosti, postoji potreba za užom specijalizacijom određenih segmenata vanjskopolitičkog djelovanja i nastupanja države na međunarodnoj pozornici te se stoga sve češće u spominjanju diplomacije nadodaju i prilozi kao što su to "gospodarska", "sportska" ili, pak, "kulturna". Bečka konvencija o diplomatskim odnosima iz 1961. godine, ukazuje na temeljne diplomatske funkcije odnosno funkcije diplomatskog predstavništva, a one se sastoje u:

- a) U predstavljanju države šiljateljice u državi primateljici,
- b) U zaštiti interesa države šiljateljice i njezinih državljana u državi primateljici, u granicama dozvoljenim međunarodnim pravom,
- c) U pregovaranju s vladom države primateljice,
- d) U sakupljanju obavještenja svim dozvoljenim sredstvima o stanju i razvoju događaja u državi primateljici i izvještavanju o tome vlade države šiljateljice,
- e) U unapređivanju prijateljskih odnosa i razvijanju ekonomskih, kulturnih i znanstvenih odnosa između države šiljateljice i države primateljice (<https://www.nn.hr/>, 04.01.2018.)

Bečka konvencija o diplomatskim odnosima u isticanju temeljnih funkcija diplomatskog predstavništva, osim predstavljanja države i zaštite njenih interesa, naglašava važnost razvijanja prijateljskih odnosa i suradnje s drugim državama te pri tome, pored političkih, posebice spominje gospodarske, kulturne i znanstvene odnose. U suvremeno doba, međunarodna suradnja ne uključuje isključivo suradnju oko političkih pitanja i djelovanja, već se širi na druga područja društvenog djelovanja što međunarodne odnose čini dubljima, a zemlje kvalitetnije povezanima. Na međunarodnoj kulturnoj suradnji radi više različitih vrsta aktera – ona može biti rezultat državnih institucija odnosno ministarstva vanjskih poslova, njegovih diplomatskih i konzularnih predstavništava, drugih povezanih, resornih ministarstava i ostalih državnih ustanova, rezultat rada nevladinih organizacija i skupina ili pojedinaca (Berković, 2006.; 185).

U slučaju Republike Hrvatske, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova i Ministarstvo kulture, kao dijelovi državne administracije, dijelovi vlade, zajednički nastupaju u kreiranju i provedbi kulturne diplomacije zemlje. Osim njih, dotaknut ćemo se ideje i rada relativno novijeg projekta, Zaklade Hrvatske kuće, kao i dosadašnjeg rada Matice Hrvatske u pronalaženju strategije i pomaganju promidžbe Hrvatske i njene kulture u svijetu. Svaka od spomenutih institucija pronašla je svoje mjesto odnosno dala i nastavlja davati svoj specifičan doprinos jednom, zajedničkom cilju te ih tako valja i analizirati – kao zasebne dijelove koje čine jednu cjelinu projekta kulturne diplomacije Republike Hrvatske, u ovom dijelu rada stavljajući po strani uspješnost provedbe zadataka.

Prema definiciji Nicka ministarstvo vanjskih poslova je "resor nadležan za održavanje međunarodnih odnosa i provođenje vanjske politike" (Nick, 2010; 146). Na čelu s ministrom vanjskih poslova, ministarstvo vanjskih poslova predstavlja poveznicu između svoje vlade, čiji je dio, i drugih subjekata međunarodnog prava. Vanjska se politika provodi putem diplomatskih i drugih predstavništava Republike Hrvatske u inozemstvu.

"Poslovi koje u okviru svoga djelokruga Ministarstvo vanjskih poslova neposredno obavlja jesu:

- predstavljanje Republike Hrvatske u drugim državama, međunarodnim organizacijama i na međunarodnim konferencijama,
- komuniciranje s diplomatskim i drugim predstavništvima drugih država i misijama međunarodnih organizacija u Republici Hrvatskoj,
- razvijanje i unapređivanje odnosa Republike Hrvatske s drugim državama i međunarodnim organizacijama i drugim subjektima međunarodnog prava i međunarodnih odnosa,
- predlaganje uspostave i prekida diplomatskih ili konzularnih odnosa s drugim državama,
- suradnja s međunarodnim organizacijama i drugi oblici međunarodne suradnje država, predlaganje učlanjenja odnosno sudjelovanja Republike Hrvatske u djelovanju međunarodnih organizacija,

- praćenje razvitka međunarodnih gospodarskih odnosa te predlaganje odgovarajućih odluka nadležnih tijela,
- zaštita prava i interesa Republike Hrvatske i njezinih državljana koji žive ili borave u inozemstvu te pravnih osoba u inozemstvu,
- briga i suradnja s nadležnim tijelima u Republici Hrvatskoj o statusu Hrvata koji po bilo kojoj osnovi žive izvan domovine te uspostavljanje, održavanje i promicanje veza s hrvatskim iseljenicima i manjinama, kao i s njihovim udrugama u drugim državama,
- obavljanje stručnih poslova za razgovore i pregovore s predstavnicima drugih država, međunarodnih organizacija i ostalih subjekata međunarodnog prava i međunarodnih odnosa, te drugo." (Berković, 2006;68-69)

Posredstvom neke vrste organizacijske jedinice zadužene za pitanja kulturne diplomacije, ministarstvo vanjskih poslova održava kontakte i suradnju s drugim ustanovama, organizacijama odgovarajućeg djelokruga aktivnosti, potiče projekte međunarodne suradnje i kulturne promidžbe, sudjeluje u njihovoj provedbi te prema tome usklađuje rad svojih predstavništava. Što se tiče diplomatskih i konzularnih predstavništava, neke od njihovih zadaća su izvještavati zemlju šiljateljicu o kulturnim zbivanjima i stanju suradnje, koju također potiču tako što će pomoći provedbu projekata, inicirati i održavati veze s odgovarajućim ustanovama i osobama u državi primateljici, kao i predlaganjem programa. Dakle, predstavništva imaju veoma značajnu ulogu u provedbi kulturne diplomacije neke zemlje. Poseban službenik – kulturni ataše – često je zadužen za konkretno provođenje programa u diplomatskim i konzularnim predstavništvima. Kulturni ataše ili savjetnik za kulturne poslove, imenovan je od strane ministarstva i iako u pravilu dolazi iz ministarstva vanjskih poslova ili ministarstva kulture, nije neobično da se za to mjesto odredi osoba od kulturnog značaja za državu, uvaženi umjetnik, osoba istaknuta u kulturnoj djelatnosti. U Hrvatskoj poslove kulturnog atašea danas obavljaju diplomati zaduženi za više područja, a zasebna dužnost kulturnog atašea ukinuta je.

Ministarstvo kulture druga je institucija koja uz Ministarstvo vanjskih i europskih poslova ima ključno mjesto u području kulturne diplomacije u Republici Hrvatskoj. Zakon o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave (NN br.104/16),

koji je koji je Hrvatski sabor donio na sjednici 13. studenog 2016. godine., određuje djelokrug Ministarstva kulture člankom 24: "Ministarstvo kulture obavlja upravne i druge poslove u području kulture koji se odnose na: razvitak i unapređenje kulture, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, kulturnog života i kulturnih djelatnosti; osnivanja ustanova i drugih pravnih osoba u kulturi; promicanje kulturnih veza s drugim zemljama i međunarodnim institucijama; stručne i upravne poslove za Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO; upravne poslove u području javnog informiranja; poticanje programa kulturnih potreba pripadnika hrvatskoga naroda u drugim zemljama; osiguravanje financijskih, materijalnih i drugih uvjeta za obavljanje i razvitak djelatnosti kulture, [...]" (<https://zakon.hr/>, 15.03.2018.)

Za razliku od Ministarstva vanjskih i europskih poslova, Ministarstvo kulture se koristi terminom međunarodne kulturne suradnje ili međunarodnim kulturnim odnosima, dok se termin kulturna diplomacija zaobilazi. To se djelomično može objasniti različitim shvaćanjem kulture odnosno mjesta koje ona zauzima u zajednici, a da bismo to objasnili, poslužiti ćemo se tipologijom Vjerana Katunarića prema kojoj se kulturu može gledati kao sredstvo ili kao cilj. Tako Ministarstvo kulture, koje je bliže praktikantima kulture, umjetnicima, na kulturu prvenstveno gleda kao na cilj po sebi, a ne sredstvo za promidžbu zemlje i način ostvarivanja njenih interesa. To može biti razlog zbog kojeg se međunarodna kulturna suradnja stavlja u prvi plan, jer je njena djelatnost usredotočena na kulturni aspekt odnosno razmjenu ideja, vrijednosti, vještina i umjetnosti, a ne toliko na onaj politički. Ipak, kao što zaključuje Katunarić "strogo odvajanje kulture zbog kulture, na jednoj, i kulture radi ekonomskih i političkih ciljeva, na drugoj strani, vodi u slijepu ulicu." (Katunarić et al., 2003;15)

Za pojedina područja umjetničkog i kulturnog stvaralaštva, u sklopu Ministarstva kulture osnivaju se Kulturna vijeća, čiji su članovi kulturni djelatnici ili umjetnici koje imenuje ministar kulture. Zahvaljujući iskustvu koje imaju, pridonose realizaciji ciljeva kulturne politike Republike Hrvatske, dajući savjete i prijedloge za njeno provođenje. Zakonom o kulturnim vijećima, među ostalima, osniva se i Kulturno vijeće za međunarodnu kulturnu suradnju (i europske poslove), peteročlano, savjetodavno tijelo (<https://www.min-kulture.hr/>, 23.02.2018.). Uprava za razvoj kulture i umjetnosti i međunarodnu kulturnu suradnju, koja obavlja sve poslove u vezi s međunarodnom kulturnom suradnjom Republike Hrvatske, dijeli se u dva sektora,

Sektor za razvoj kulture i umjetnosti i Sektor za međunarodnu kulturnu suradnju i europske poslove, koji se, pak, dalje dijeli u tri službe - Službu za Kreativnu Europu, Službu za bilateralnu i multilateralnu kulturnu suradnju i Službu za UNESCO (<https://www.min-kulture.hr/>, 23.02.2018.).

Uprava za razvoj kulture i umjetnosti i međunarodnu kulturnu suradnju					
Sektor za razvoj kulture i umjetnosti			Sektor za međunarodnu kulturnu suradnju i europske poslove		
Služba za izvedbene i vizualne umjetnosti		Služba za knjigu i nakladništvo	Služba za bilateralnu i multilateralnu kulturnu suradnju	Služba za Kreativnu Europu	Služba za UNESCO
Odjel za dramsku umjetnost, glazbu, suvremeni ples i pokret	Odjel za vizualnu umjetnost				

Tablica 1. – dio organizacijske strukture Ministarstva kulture RH (<https://www.min-kulture.hr/>, 23.02.2018.)

Na internet stranicama Ministarstva kulture uz nabrojane sklopljene bilateralne i multilateralne ugovore kulturne suradnje koje je Republika Hrvatska do sada sklopila stoji kako: "Sklopljeni ugovori i programi kulturne suradnje omogućuju šire predstavljanje hrvatske kulture u drugim zemljama kao i kulture drugih zemalja u Hrvatskoj, potiču razvijanje izravne i kontinuirane suradnje i razmjene između ustanova i udruga, umjetnika i stručnjaka na svim područjima kulture i umjetnosti, razmjenu u području prevođenja i objavljivanja književnih djela, prezentacije filmova i umjetničkih izložbi, gostovanja kazališnih, plesnih i glazbenih umjetnika, sudjelovanje na međunarodnim kulturnim manifestacijama i skupovima te pridonose produblivanju i razvijanju ukupnih međudržavnih odnosa." (<https://www.min-kulture.hr/>, 23.02.2018.)

Do sada je Republika Hrvatska potpisala 48 bilateralnih ugovora o kulturnoj suradnji, 25 bilateralnih programa o kulturnoj suradnji i nekoliko sporazuma za posebna područja u kulturi i zaštiti baštine. Osim bilateralnih suradnji, Ministarstvo kulture sudjeluje u redu radnih tijela i skupina multilateralnih organizacija Vijeća Europe, Srednjoeuropske inicijative, Jadransko-

jonske inicijative, Radne zajednice Alpe-Jadran, Kvadrilaterale i Savjeta ministara kulture jugoistočne Europe. Služba za Kreativnu Europu Ministarstva kulture ustrojena je prvenstveno radi koordinacije programa Europske unije Kreativna Europa i to kao svojevrsni Desk Kreativne Europe. Desk Kreativne Europe je u svim zemljama članicama programa uspostavljen radi pružanja informacija o programu, održavanja informativnih dana, seminara i radionica te individualnih konzultacija i tehničke pomoći vezane uz sudjelovanje u potprogramu Kultura programa Kreativna Europa.

3.2. Strateški dokumenti

Strategija Ministarstva vanjskih i europskih poslova

Za istraživanje strategije Ministarstva vanjskih i europskih poslova po pitanju kulturne diplomacije, poslužila sam se dokumentom "Strateški plan za razdoblje 2017. – 2019.". Prema navedenoj strategiji, opći cilj vanjske politike – Provedba vanjskih i europskih poslova i unaprjeđenje službe vanjskih poslova Republike Hrvatske – dijeli se u tri kategorije, tri posebna cilja:

1. Provedba i koordinacija europskih poslova
2. Provedba vanjske politike
3. Upravljanje i razvoj službe vanjskih poslova

Kulturno-diplomatsko djelovanje, iako se izričito ne naziva tim imenom, može se prepoznati u vidu druge kategorije – provedbe vanjske politike. U uvodu se navodi kako uspješnu suradnju ne možemo mjeriti samo kvalitetom političkih odnosa, nego i "intenzitetom suradnje u ostalim područjima aktivnosti, kao što su gospodarska, kulturna i znanstvena suradnja, [...]". Činjenica da se u strateškom dokumentu, na samom početku dijela u kojem se spominju aktivnosti vezane za kulturnu diplomaciju, naglašava važnost odnosa koji nisu isključivo političke naravi je obećavajuća. Također, u nastavku dokumenta, javna diplomacija dobiva svojih par redaka:

"Aktivnosti javne diplomacije doprinose su oblikovanju pozitivnog imidža Republike Hrvatske u inozemstvu, razumijevanju njezine vanjske politike i afirmaciji hrvatskog kulturnog identiteta."

Načini ostvarenja posebnih ciljeva sežu od rada na poboljšanje suradnje sa zemljama unutar i izvan Europske unije, zemljama naše regije, rada na aktivnom sudjelovanju u međunarodnim organizacijama i misijama, obavljanja konzularnih poslova, do aktivnosti vezanih uz javnu diplomaciju i projekte kulturne promidžbe (<https://www.min-kulture.hr/>, 23.02.2018.)

Od deset načina ostvarenja navedenih u dokumentu, spomenula bih nekoliko:

1.2.2. Njegovanje suradnje i prijateljstva između RH i ostalih država svijeta kroz udruge/društva koja djeluju na području RH – provodi se putem programa Društva prijateljstva u sklopu kojeg udruge prijavljuju projekte za poticanje razumijevanja, razvijanja i jačanja prijateljskih odnosa Hrvatske i drugih država na području kulture, umjetnosti i znanosti. "U cilju jačanja navedene suradnje potiču se projektne aktivnosti udruga – društva prijateljstva usmjerene na širu zajednicu kako bi se kroz bogatstvo različitosti među državama i narodima, osvještavale vrijednosti kulture, jezika, povijesti, tradicije i kulturne baštine." (<http://www.mvep.hr/>, 26.02.2018.)

1.2.6. Javna diplomacija i projekti kulturne promidžbe – postiže se projektima javne diplomacije i kulturne promidžbe za koje se raspisuje javni poziv za natječaj pri Ministarstvu vanjskih i europskih poslova. Uvjet natječaja je projekt koji će biti osmišljen tako da putem aktivnosti prenese duh hrvatskog identiteta javnosti i pri tome stvori interes za bolje upoznavanje Hrvatske, njene tradicijske i kulturne baštine. Opći cilj natječaja, kao što je navedeno u Uputama za prijavu, je "jačanje imidža Republike Hrvatske i predstavljanje prvenstveno javnosti drugih država, hrvatske kulturne baštine, glazbe, povijesti, znanosti, tradicije, jezika, književnosti, prirodnih ljepota." (<http://www.mvep.hr/>, 26.02.2018.)

1.2.7. Revizija koncepta Zaklade Hrvatska Kuća – revizija projekta koji je započeo 2013. godine, usprkos pozitivnim namjerama, od samih početaka nije dobro prihvaćan ni od strane kulturnih praktikanata, ni od strane većine političke javnosti. Revizija, uz razrađenu organizaciju, bolje osmišljen način provedbe projekata i način financiranja, mogla bi donijeti instituciju koja bi kulturnu diplomaciju Hrvatske u određenoj mjeri strukturalizirala i dala joj potrebnu formu.

Strategija Ministarstva kulture

"Strateški plan Ministarstva kulture 2019. – 2021." poslužio je za istraživanje glavnih ciljeva i načina za ostvarivanje ciljeva u drugom vladinom resoru zaduženom za stvaranje i provedbu kulturne diplomacije RH. Dva su opća cilja: Razvoj kulturnog i umjetničkog stvaralaštva i proizvodnje i Zaštićena i očuvana kulturna baština. U uvodnom dijelu prvog općeg cilja, spominje se koncept održivog kulturnog razvitka: "Održivim promjenama u razvoju kulturnog i umjetničkog stvaralaštva unaprjeđivat će se kulturna proizvodnja, distribucija i participacija, razvijati nove kulturne i umjetničke tendencije i pravci, čuvati i promicati hrvatski kulturni identitet u zemlji i svijetu te osnažiti doprinos kulture u ukupnom nacionalnom razvitku." To je koncept koji se detaljnije obrađuje u dokumentu iz 2003. godine, "Hrvatska u 21. stoljeću. Strategija kulturnog razvitka", a opisuje ga kao "razvitak ljudskih interesa i djelovanja koji sve manje opterećuju fond prirodnih rezervi zemlje i postojeće kapacitete infrastrukture i naseljenog prostora, a istodobno potiču užitek u (starim i novoostvarenim, materijalnim i nematerijalnim) vrijednostima koje putem umjetnosti, znanosti, obrazovanja te kulturnih igara i običaja stimuliraju privlačnost među ljudima." (Katunarić et al., 2003;16.)

U okviru općeg cilja Razvoj kulturnog i umjetničkog stvaralaštva i proizvodnje, posebnog cilja 1.1. Potpora umjetničkom stvaralaštvu, poduzetništvu i participaciji u kulturi, jedan od načina ostvarenja cilja – Jačanje prisutnosti hrvatske umjetnosti i kulture u svijetu – prema Strategiji provodi se kroz pet ključnih dimenzija:

1. Bilateralna kulturna suradnja, koja omogućuje mnogostruku povezanost Hrvatske s drugim zemljama, nudi priliku za upoznavanje, međusobna predstavljanja kulturnih posebnosti, bolje razumijevanje i izgradnju prijateljskih odnosa.
2. Multilateralna kulturna suradnja, koja pruža priliku za interkulturalni dijalog i šire predstavljanje hrvatske kulture, rad i suradnju u sklopu nevladinih i drugih međunarodnih organizacija.
3. Hrvatska će 2019. godine postati predsjedavajućom zemljom Savjeta ministara kulture Jugoistočne Europe. Ta je inicijativa, čije su članice Albanija, Bugarska, Crna Gora, Grčka, Rumunjska, Srbija, Turska i Hrvatska, stvorena s ciljem rada na boljem

- upoznavanju kultura naroda iz regije jugoistočne Europe i u konačnici, poboljšanju međusobnih odnosa zemalja te regije.
4. Nastavak aktivnog sudjelovanja u okviru Otvorene metode koordinacije (The Open Method of Coordination), u sklopu koje se stručnjaci iz ministarstava kulture zemalja članica Europske unije, nalaze kako bi razmijenili ideje, savjete, primjere dobre prakse te zajedno odredili probleme ali i moguća, odgovarajuća rješenja tih problema iz području kulture.
 5. Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO nastaviti će doprinositi normativnom radu UNESCO-a (<https://www.min-kulture.hr/>, 06.03.2018.)

Osim spomenutog načina ostvarivanja cilja, vrijedno je spomenuti i Program EU Kreativna Europa 2014. – 2020. – potprogram Kultura, čija je svrha kroz promoviranje Programa Kreativna Europa (kroz informativnu, savjetodavnu i tehničku pomoć potencijalnim korisnicima) ojačati kulturnu suradnju s Europskom unijom te pokazati inicijativu kroz aktivno sudjelovanje u aktivnostima Europske unije i njenih članica.

Rijeka - Europska prijestolnica kulture 2020., projekt koji će se realizirati 2020. godine, osim promocije kulturnih posebnosti i poticaja daljnjem kulturnom razvoju u zemlji, sa sobom donosi i brojne druge prednosti. Projekt koji je započeo prije više od 30 godina, glavnog cilja jačanja kulturnih veza između gradova članica Europske unije, za članice koje imaju čast na taj način promovirati svoj grad, svoju kulturu i sebe, znači mnogo više od spomenutog cilja. "Europska prijestolnica kulture postala je jedna od najprestižnijih i najcjenjenijih kulturnih inicijativa u Europi. To je prvenstveno kulturna inicijativa, ali također može donijeti znatne društvene i gospodarske koristi, posebno kada je dio dugoročne razvojne strategije dotičnog grada." (<https://www.min-kulture.hr/>, 06.03.2018.)

Tako se u Strategiji uz onaj temeljni cilj – razvoj kulture i umjetnosti te promociju kulturne baštine – spominju ostali, neposredni ciljevi koji se ostvaruju ovim programom: "[R]azvoj i promocija turizma, razvoj znanosti i tehnologije, poticanje cjeloživotnog učenja [...], poticanje razvoja slabije razvijenih područja (otoci, brdsko područje), poticanje korištenja EU fondova i programa, jačanje međunarodne suradnje i promicanje kulture u inozemstvu (kulturna

diplomacija), razvoj urbanizma i inovativnih pristupa prostornom uređenju, razvoj kulturnih i kreativnih industrija te društvenog poduzetništva, promocija zaštite okoliša i održivog (zelenog) razvoja, jačanje društvene kohezije, razvoj civilnoga društva, promicanje ljudskih prava i prava nacionalnih manjina, promicanje suradnje vjerskih zajednica te povezivanje kulture i sporta."

Internet stranice *Rijeka 2020, Europska prijestolnica kulture* (<http://rijeka2020.eu/>, 16.03.2018.) stavljaju naglasak na dva osnovna cilja ovog projekta kulturne diplomacije – prvi je otvaranje, internacionalizacija i predstavljanje grada Rijeke, Primorsko-goranske županije i Hrvatske kao relevantnih centara kulturne politike kroz stvaranje strateških partnerstva u kulturi, međunarodna događanja u Rijeci i promocije u inozemstvu i, drugi, predstavljanje Republike Hrvatske kao zemlje koja je sposobna ponuditi kulturno-turističku ponudu visoke kvalitete te tako doprinijeti stvaranju pozitivne slike u inozemstvu.

Još jedan od načina ostvarenja ovog posebnog cilja krije se pod nazivom *HR PRES 2020*, a odnosi se na hrvatsko predsjedanje Vijećem Europske unije koje će se događati u prvoj polovici 2020. godine. Vijeće EU je institucija koja je zadužena za donošenje odluka u Europskoj uniji, a čine je vlade država članica. Predsjedanje Vijećem je rotirajuće, što znači da svakih pola godine druga zemlja dobiva šansu preuzeti glavnu riječ odnosno vodeću ulogu u tom danom razdoblju. "Država koja predsjedava, tj. preuzme vodeću ulogu u svim formacijama Vijeća EU-a na šest mjeseci (osim Vijeća za vanjske poslove), utvrđuje dnevni red i program rada u Vijeću u tom periodu, ima priliku oblikovati prioritete unutar EU-a, ali isto tako ima i dužnost biti neutralna i nepristrana." (<http://gong.hr/>, 16.03.2018.) Za Hrvatsku će predsjedanje predstavljati veliki izazov s obzirom na to da je malim zemljama teže odraditi opsežne pripreme potrebne za kvalitetno odrađeno vođenje tako važne i složene institucije. No, to je izazov koji također donosi i niz pozitivnih prilika za zemlju:

"Zastupnik u Europskom parlamentu Tonino Picula ističe, pak, da će hrvatsko predsjedanje biti velik izazov i zahtjevna zadaća za državnu upravu, ali i dobra prilika da istakne svoje specifične interese i komparativne prednosti u odnosu prema drugim članicama." (<http://www.glas-slavonije.hr/>, 16.03.2018.)

Poticanje razvoja kulturnih manifestacija od nacionalne važnosti i statusa, poseban je cilj broj 1.6. Ono što je njihov zajednički nazivnik, prema Strategiji je doprinos koji daju u potvrđivanju odnosa i dijaloga između "kreativnog stvaralaštva, produkcije, distribucije i publike kao krajnjega primatelja programskih sadržaja", bez obzira na medij koji se služe za stvaranje tog sadržaja. "Svaki od nacionalnih festivala ima za cilj promociju stvaralačkih potencijala aktualne hrvatske kulturne scene u okruženju suvremenih izvedbenih praksi, ali i tradicijske kulture, poticanje žanrovski različitih sadržaja, koncepcija, vrsta, stilova i festivalskih tema te promicanje kulturne participacije građana." Ono što se po Strategiji navodi kao ključna odrednica u ocjeni ovog posebnog cilja jest broj festivala odnosno stabilnost postojećeg broja i prepoznatljivost koju festivali održavaju (<https://www.min-kulture.hr/>, 06.03.2018.)

3.3 Zaklada Hrvatska kuća i Matica hrvatska

Zaklada Hrvatska kuća

"Zaklada Hrvatska kuća – Croatia House", projekt je sa zadaćom rješavanja problema raspršenog djelovanja na promidžbi Republike Hrvatske odnosno hrvatske kulture u svijetu. Nova platforma za koordinaciju, uspješnije usuglašavanje i organizaciju aktera, njihovih ideja, sredstava, koja će u konačnici pridonijeti izgradnji prepoznatljive slike Hrvatske na međunarodnoj sceni. Osnovana 2013. godine, u kojoj je Hrvatska, postavši članicom Europske unije, ostvarila jedan od svojih najvećih vanjskopoličkih strateških ciljeva, na inicijativu tadašnjih ministrica kulture i vanjskih i europskih poslova – Andreje Zlatar Violić i Vesne Pusić. Ulaskom u Europsku uniju, Hrvatskoj se otvaraju mnoga vrata, nove mogućnosti među kojima se posebno ističe i prilika za pomak u smjeru njene veće prepoznatljivosti, koja sa sobom donosi cijeli niz pogodnosti. Trenutak je bio i više nego prigodan za osnivanje organizacije za koordinaciju kulturno-diplomatskog djelovanja.

Glavni cilj osnivanja Zaklade "Hrvatske kuće – Croatia House" bio je stvaranje institucije za promicanje hrvatske kulture, umjetnosti, povijesti, jezika, kulturne baštine izvan granica Hrvatske, upoznavanje svijeta s Hrvatskom i izgradnja njene slike koja će ostati prepoznatljiva i zapamćena kod drugih zemalja i ljudi. U središtu ovog projekta bila je ideja o spajanju diplomacije i kulture – "Hrvatska diplomacija, kao i druge institucije i do sada su koristile

kulturu kao snažno sredstvo nacionalne promocije i izgradnje pozitivnog imidža Hrvatske, ali nije bilo sinergije i sustava koji bi u konačnici donio prepoznatljivi rezultat" (<https://www.min-kulture.hr/>, 24.03.2018.). Po uzoru na slične institucije u drugim europskim zemljama, svoje je djelovanje trebala ostvarivati putem svojih predstavništava i kulturnih centara. Prema Statutu Zaklade, programi koje Zaklada provodi i koji su financirani od njene strane u inozemstvu:

- promiču hrvatsku vanjsku politiku
- promiču prezentaciju bogatstva hrvatske kulture, umjetnosti i kulturne baštine
- promiču rad suvremenih hrvatskih umjetnika
- pridonose upoznavanju hrvatske kulture, umjetnosti, povijesti te učenju hrvatskoga jezika
- pospješuju međunarodnu kulturnu suradnju
- potiču umjetničko stvaralaštvo i kulturno djelovanje Hrvata izvan Republike Hrvatske
- pospješuju programsko umrežavanje i suradnju na regionalnoj i međunarodnoj razini
- potiču i druge oblike djelovanja usmjerene ostvarivanju svrhe Zaklade (ibid.)

Koliko je ovaj projekt, čija je ideja hvale vrijedna, iako u začetku i ne previše pozitivno prihvaćena, do sada provodio svoje aktivnosti i ispunjavao svrhu govori činjenica da je u ožujku 2016. godine objavljen Prijedlog zakona o prestanku važenja zakona o Zakladi Hrvatska kuća. U prijedlogu se navodi nekoliko razloga za ukidanje. Nedostatak dostatnih financijskih sredstava za uspješnu provedbu zamišljenih aktivnosti, nepostojanje vlastitih zaposlenika, kao ni imovine, sve su razlozi za nemoguće ispunjenje svrhe radi koje je osnovana. Zaklada nije mogla djelovati samostalno, stoga je donesena odluka o racionalizaciji u obavljanju poslova, a financijska su sredstva usmjerena u Ministarstvo kulture. No, revizija projekta stoji kao jedan od ciljeva strateškog plana Ministarstva kulture za razdoblje koje nas očekuje, stoga možemo zaključiti da se nije u potpunosti odustalo od ideje o jednom mjestu koje će koordinirati i tako donijeti bolju organizaciju i potrebnu strukturu na tom planu.

Matica hrvatska

Prema Članku 2. Pravila Matice hrvatske ona je "samostalna, neprofitna i nevladina udruga, utemeljena 1842. kao društvo za promicanje hrvatske kulture koje je svojom djelatnošću i

kontinuitetom postalo nacionalna institucija". Područje njenog djelovanja uključuje kulturu i umjetnost, obrazovanje, znanosti i istraživanje u skladu s ciljem očuvanja, razvijanja i promidžbe kulturnog identiteta Hrvatske. Matica hrvatska prepoznatljiva je po svom nakladničkom programu, ali je veoma aktivna i pri pripremi i održavanju kulturnih i znanstvenih događanja. (<http://www.matica.hr/>, 24.03.2018.)

U okviru svoje djelatnosti ona:

- osniva ogranke, odjele te trgovačka društva radi promicanja svoje djelatnosti;
- organizira znanstvene i prigodne skupove, predavanja, izložbe, koncerte, tribine;
- pomaže i potiče nastojanja u duhu svoga programa, napose nastojanja svojih članova;
- surađuje s umjetničkim, znanstvenim, stručnim, prosvjetnim i ostalim udrugama i ustanovama u smislu zajedničkih ciljeva i prema posebnim ugovorima i sporazumima, napose s hrvatskim kulturnim društvima u drugim državama te Maticama u drugih naroda;
- rad s mladeži u svim dijelovima društva. (<http://www.matica.hr/>, 24.03.2018.)

Prema Strateškom planu Ministarstva kulture za razdoblje od 2019. do 2021. godine., u okviru posebnog cilja Potpora umjetničkom stvaralaštvu, poduzetništvu i participaciji u kulturi jedan od načina ostvarenja tog cilja je Razvoj kulturne infrastrukture i participacije u kulturi. S obzirom na to da je Matica hrvatska često jedina nositeljica kulturnog života u manjim lokalnim zajednicama, koja za nj nemaju sredstava ni potrebne infrastrukture, njen doprinos ublažava problem nejednakih prilika za participaciju u kulturnom životu. Ministarstvo kulture planira nastaviti podupirati njeno djelovanje što znači da prepoznaje i potvrđuje važnost njene uloge u poboljšanju kvalitete života stanovništva. Kao što kaže Skoko, "važno [je] da se hrvatski građani najprije ugodno i sretno osjećaju u svojoj zemlji tek onda će moći biti njezini uspješni promotori. [...] Da bi građani bili dobri reprezentivi svoje države oni se moraju kvalitetno "formirati"." (Skoko,2004.;319)

3.4. Projekti kulturne diplomacije

Hrvatska je za razmjerno malu zemlju poprilično bogata prirodnim ljepotama i kulturnom raznolikosti te je upravo u tome njena komparativna prednost. Ima jednu od najrazvedenijih obala koju čini 1185 otoka, iznimno čisto more te je jedna od najočuvanijih zemalja Europe s čak 10,83% zaštićene površine. Osim toga, njena se kulturna posebnost i raznolikost dijelom mogu pripisati činjenici da je točka susretanja četiri kulturna kruga: Zapad i Istok s jedne strane i sjeverni ili srednjoeuropski i južni mediteranski krug. (Skoko,2004.) Stoga će kulturna baština i UNESCO-v Popis svjetske baštine, mjesto koje hrvatska dobra zauzimaju u njemu biti prvi primjer za promatranje aktivnosti kulturne diplomacije.

3.3.1. Kulturna baština na prostoru Republike Hrvatske

Konvencija o zaštiti svjetske baštine kojom je utemeljen UNESCO-v Popis svjetske baštine donesena je 1972. godine. Prvi svjetski rat i njegova razaranja potaknuli su promišljanja o važnosti očuvanja prirodnog i kulturnog nasljeđa, a s time i osmišljavanje konkretnog načina koji će donijeti rezultate u pozitivnom smjeru. U ovom se trenutku na Popisu nalazi 1092 dobara s područja 167 različitih zemalja, a Konvencija broji 193 zemlje potpisnice. Hrvatska je njena potpisnica od 1993. godine te je na Popis svjetske baštine uspjela uvrstiti čak deset kulturnih dobara koja spadaju pod materijalnu baštinu, a njihov je raspored raširen po teritoriju čitave zemlje: Dioklecijanova palača i srednjovjekovni Split, Stari grad Dubrovnik, Ranokršćanski kompleks Eufrazijeve bazilike u Poreču, Povijesna jezgra Trogira, Nacionalni park Plitvička jezera, Katedrala Sv. Jakova u Šibeniku, Starogradsko polje, Stećci – srednjovjekovni nadgrobni spomenici, Venecijanski obrambeni sustav 16. i 17. stoljeća, Iskonske i drevne bukove šume Karpata i drugih regija Europe. (<https://www.min-kulture.hr/>, 25.05.2018.)

Osim materijalnih dobara, trinaest dobara hrvatske nematerijalne kulturne baštine dobilo je svoje priznanje od strane UNESCO-a: ožkanje, dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja, klapsko pjevanje, bećarac, godišnji pokladni ophod zvončara s područja Kastavštine, nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore, Sinjska alka, čipkarstvo, umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja, procesija Za Križen na otoku Hvaru, Fešta svetog Vlaha, Godišnji proljetni ophod kraljice ili ljelje iz Gorjana, medicarski obrt na

području sjeverne Hrvatske, mediteranska prehrana, Ekomuzej Batana. Kada se govori o značaju kulturne baštine i važnosti koju ima njena zaštita, nema dvojbe – ona je prepoznata kao veliko bogatstvo i prednost koju država i njeni stanovnici imaju, a njena je zaštita osvijestena kao potreba. Štoviše, njena zaštita predstavlja jedan od glavnih prioriteta Ministarstva kulture, kao što možemo vidjeti u već spomenutoj Strategiji; jedan od dva opća cilja je Zaštićena i očuvana kulturna baština, koji dodatno pojašnjavaju ovim riječima:

"Kulturna baština, materijalna i nematerijalna, zajedničko je bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njena zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta." (<https://www.min-kulture.hr/>, 25.05.2018.)

Slogan Hrvatske turističke zajednice, državne institucije zadužene za organiziranje turističke promocije Hrvatske, čiji je zadatak "izraziti filozofiju cjelokupnog identiteta zemlje" (Skoko, 2004.:266) glasi – "Hrvatska puna života" (<https://www.croatia.hr/>, 25.05.2018.). Tako se na njenim internetskim stranicama mogu pronaći podijeljeni izbornici koji nas vode na stranice posvećene određenim posebnostima kojih je Hrvatska "puna" – "Puna prirodnih ljepota", "Puna otoka", "Puna avantura", "Puna okusa" su neki od njih. Jedan od izbornika nosi naziv "Puna UNESCO spomenika" i vodi nas do stranice koja uz nabrojene spomenike kulturne materijalne i nematerijalne baštine, sadrži živopisne slike, zanimljiv i informativan opis svake od posebnosti, kao i geografsku kartu zemlje s označenim područjima na kojima se nalazi ili na kojem je ona nastala. Ne čudi što Hrvatska turistička zajednica veliku važnost pridaje kulturnoj turističkoj ponudi Hrvatske. Prema definiciji Svjetske turističke organizacije, kulturni je turizam "kretanje ljudi zbog osnovnih kulturnih motivacija, kao što su studijske ture, umjetničke i kulturne ture, putovanja na festivale i druge kulturne događaje, obilazak povijesnih predjela i spomenika, putovanja zbog učenja prirode, folklora ili umjetnosti te hodočašća. U tom se turizmu zadovoljavaju potrebe za različitim kulturnim iskustvom i traženjem mogućnosti za povećanjem kulturne razine, znanja, iskustva i susreta." (World Travel Organisation, 1995.:6)

Turizam ima izravan utjecaj na kulturu, koja postaje sve važniji motiv putovanja. Kulturni turizam, iako može imati negativne popratne posljedice (priljev velikog broja ljudi u zajednice i njihov utjecaj na svakodnevni život tamošnjih stanovnika, često zanemaren radi zarade), posljedičan pozitivan utjecaj na gospodarstvo donosi više financijskih sredstava za

daljnje očuvanje prirodnih ljepota i kulturnih dobara te omogućava osiguravanje potreba zajednice kako bi njeni stanovnici imali bolji životni standard.

Kulturni se turizam, prema nekim istraživačima turizma, može dalje podijeliti prema užim područjima kojima se bavi. Jedna, uža vrsta kulturnog turizma je turizam nasljeđa, koji je prema svojim karakteristikama vjerojatno najbliži kulturnoturističkoj ponudi koju Hrvatsku može učiniti i čini prepoznatljivom. Temelji se na nostalgiji za prošlim vremenima i želji za iskustvom lokalne kulturne tradicije: "Osim arhitekture, arheologije i prirodnih krajolika uključuju se i obiteljski obrasci života, vjerski običaji i tradicija koji predstavljaju nasljeđe zemlje ili područja: folklor, umjetnost, obrt, način života, običaji i sakralne svečanosti" (Pančić Kombol, 2006; 217)

Pri posjeti zemlji bogatoj prirodnim ljepotama i kulturnom tradicijom, njeno prirodno okruženje nudi uvid u prošlu i sadašnju kulturnu kreativnost, raskoš folklor, umjetničko bogatstvo u muzejima, povijesnim građevinama i gradovima. "Priroda i kultura te život na raskrižju sjevera i juga, odnosno istoka i zapada, uvelike je odredio i specifičnosti hrvatskog načina života, koji također može postati magnet." (Skoko, Kovačić, 2009.; 45) Kulturno nasljeđe daje doprinos autentičnosti neke zemlje, čini je prepoznatljivom, ističe je u odnosu na druge zemlje i znači prednost pred konkurencijom, što je u slučaju Hrvatske potencijal koji se u svojoj punini tek treba ostvariti.

"Razvijeni kulturni turizam može imati velik utjecaj na cjelokupni imidž zemlje koja time prikazuje svoju originalnost i postaje još jednim razlogom dolaska većeg broja turista" (Hraste-Sočo, 2013.; 125)

3.3.2 Pula film festival

Festivalske manifestacije kao dio kulturne ponude neke zemlje također pridonose njenoj konkurentnosti. Kao što je već spomenuto, jedan od posebnih ciljeva Strategije Ministarstva kulture je poticanje razvoja kulturnih manifestacija od nacionalne važnosti i statusa. Prema Strategiji, Pula film festival "filmskim programima te brojnim povezanim događanjima [...] prezentira, promiče i valorizira suvremena i baštinska ostvarenja hrvatske audiovizualne

produkcije u nacionalnim i međunarodnim okvirima, olakšava i potiče umrežavanje i suradnju lokalnih i međunarodnih filmskih profesionalaca te približava filmsku umjetnost i stvaralaštvo općoj publici svih dobnih skupina." (<https://www.min-kulture.hr/>, 13.06.2018.)

Originalnost i raznovrsnost kulturne ponude koju, osim statičkih kulturnih resursa, čine i festivali i posebna događanja (glazba, kazališne predstave, književnost, folklor, karneval, film), privlače domaće i strane posjetitelje, koji šire "dobru riječ" o gradu i državi te to u konačnici vodi do kreiranja poželjnog imidža čitave zemlje. Privlačnost koju festivali uživaju, stoga može poslužiti kao sredstvo promocije zemlje, putem kojega će ona postati prepoznatljiva u svijetu i dobiti priliku poraditi na stvaranju i održavanju međunarodnih (kulturnih) odnosa. Iva Hraste-Sočo u svojoj knjizi 'Hrvatska – nacija kulture' piše o festivalskoj politici kao sredstvu postizanja međunarodne prepoznatljivosti: "Njegovanje nacionalnog identiteta te uloga komunikatora u dijalogu među kulturama prikazuje festivale kao stvaralačke mostove komunikacije" (Hraste-Sočo, 2013.; 124)

Pulski filmski festival jedan je od najstarijih filmskih festivala u Europi i svijetu. S obzirom na to da je povijest nastanka festivala vezana uz antički teatar, činjenica da je ovom filmskom festivalu zaštitni znak pulski amfiteatar u kojem se svake godine okuplja sve veći broj posjetitelja gledajući filmove pod zvijezdama, čitavu priču čini još zanimljivijom i privlačnijom za nove posjetitelje. U Strateškom dokumentu Ministarstva kulture mjere uspješnosti cilja poticanja razvoja i unapređenja Pulskog filmskog festivala kao kulturne manifestacije od nacionalnog značenja su stabilnost broja posjetitelja, koja odražava kvalitetu sadržaja i njegove cjelokupne organizacije i broj profesionalnih posjetitelja, koji omogućuju "razmjenu znanja, umrežavanje te direktno doprinosi razvoju poslovnih suradnji, koprodukcija te daljnjoj prodaji i plasmanu hrvatskih filmova na drugim festivalima u zemlji i inozemstvu" (<https://www.min-kulture.hr/>, 13.06.2018.) S obzirom na mjere kojima se može donijeti ocjena uspješnosti načina ostvarenja posebnog cilja, može se slobodno zaključiti da Pulski filmski festival kao kulturna manifestacija od nacionalnog značaja uspješno pridonosi promociji hrvatske kulture i Republike Hrvatske u regiji i na međunarodnoj pozornici.

3.4.3 Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Republici Austriji (Beč)

Kako bi se na pravilan način istražilo funkcioniranje kulturne diplomacije u Hrvatskoj, osim dva primjera koja se prvenstveno vežu za rad Ministarstva kulture i njegovih srodnih i/ili bliskih institucija i organizacija, bitno je u istraživanje uključiti i primjer koji se veže uz rad druge institucije po važnosti – rad Ministarstva vanjskih i europskih poslova. Kao što smo ranije imali prilike spomenuti, neke od zadaća diplomatskih predstavništava su: izvještavanje zemlje šiljateljice o kulturnim zbivanjima i stanju suradnje, poticati suradnju kroz pomaganje provedbe projekata iniciranjem i održavanjem veza s odgovarajućim ustanovama i osobama u državi primateljici, kao i predlaganjem programa. Zaključak je bio da predstavništva imaju značajnu ulogu u provedbi kulturne diplomacije zemlje.

S obzirom na dugu povijest odnosa Austrije i Hrvatske, uz dobro funkcionirajuću i za Hrvatsku iznimno vrijednu gospodarsku suradnju koje dvije države imaju, imajući na umu koliko Hrvata živi u Austriji, Veleposlanstvo RH u Republici Austriji zasigurno ima mnogo mogućnosti za provedbu projekata čiji bi cilj bio održavanje suradnje, poboljšanje odnosa dviju zemalja i u konačnici daljnju promociju Hrvatske u zemlji. Kao što piše na internet stranicama Veleposlanstva, "Austrija je danas najveći inozemni ulagač u Hrvatsku, a šesti je vanjsko-trgovinski partner, dok su austrijski turisti, na trećem mjestu po brojnosti [...]. Također, hrvatsko-austrijske odnose u dobroj mjeri karakterizira i činjenica da u Austriji živi oko 100 000 hrvatskih iseljenika ali i oko 50 tisuća gradišćanskih Hrvata koji su autohtona manjina u Austriji." (<http://at.mvep.hr/>, 21.06.2018.)

Već iz uvodne riječi internetske stranice Veleposlanstva Republike Hrvatske u Beču možemo zaključiti kako su aktivnosti koje održavaju i u koje su uključeni naši članovi diplomatskog osoblja raznovrsne i mnogobrojne. Internet stranica svojim posjetiteljima nudi konzularne informacije, pregled i najave svih događanja, informacije o radu Veleposlanstva i druge korisne obavijesti iz područja rada kojima se ono bavi. Dokaz da kulturna suradnja, uz političku i gospodarsku, između dvije zemlje nije zanemarena je bilateralni projekt nazvan Godina kulture Hrvatska – Austrija 2017., u kojem su dvije zemlje imale priliku predstaviti svoja kulturna dostignuća i time potvrditi i produbiti već kvalitetne međunarodne, prijateljske odnose.

Tako je i naša ministrica kulture, Nina Obuljen Koržinek dala svoj doprinos pisanjem jednog dijela predgovora brošure koji je zaključila mišlju kako će nam "godina 2017. mnogobrojnim raznovrsnim umjetničkim manifestacijama austrijsko-hrvatskoga predznaka omogućiti [...] prvoklasni kulturni doživljaj, osvijestiti nužnost produbljivanja i obogaćivanja povijesnih poveznica i zajedničkog stvaralaštva, te sasvim sigurno iznjedriti imena novih kreativnih individua čije će biografije neraskidivo ispreplesti vrijednosti svojstvene kulturno-duhovnome krugu austrijskoga i hrvatskoga naroda." (<http://at.mvep.hr/>, 23.06.2018.)

Osim što imaju internetsku stranicu koja nudi sve važnije informacije, najave događanja i kontakte, čime pokazuju otvorenost na suradnju, kao i spremnost pomoći Hrvatima koji žive u Austriji, aktivni su i na društvenoj mreži *Facebook* koju koriste za promociju događanja u svojoj organizaciji. Dok je ovo primjer hrvatskog veleposlanstva koje koristi prilike i postojeće mogućnosti u promidžbi Hrvatske u Austriji, postoje velike razlike u promidžbi kada se u obzir uzmu i druga veleposlanstva. Mnoga od njih promidžbu svode na povremeni rad s medijima putem kojih daju izjave ili pozivaju na događanja, a svoje internetske stranice ili nemaju ili ih nedovoljno redovito i kvalitetno ažuriraju.

Zaključak

Kulturna diplomacija je vid diplomatskog djelovanja koji u međunarodnim odnosima zauzima sve važniju ulogu. Osim što se odnosi među zemljama produbljuju, a suradnja postaje tješnja i više isprepletena, unilateralno djelovanje "velikih i moćnih" država prestaje biti jedini ili glavni oblik vođenja vanjske politike. Njeno korištenje doprinosi boljoj suradnji i razvoju prijateljskih međudržavnih odnosa stvarajući tako pogodan teren za suradnju na drugim područjima, ali također predstavlja i priliku za male države – njihov pronalazak pozicije u kojoj imaju šansu za stjecanje utjecaja u međunarodnoj zajednici. Dok će neke države svoju međunarodnu poziciju osigurati zahvaljujući svojem velikom ili strateški pogodno smještenom teritoriju, svojem brojnom stanovništvu, dobro razvijenom gospodarstvu ili nekim drugim kvantitativnim čimbenicima, manje zemlje svoje komparativne prednosti moraju smišljeno i sustavno predstavljati te raditi na njihovoj promociji, kako bi privukle pozornost i na taj se način istaknule.

Kako bi se te prednosti mogle predstavljati na pravilan način i donijeti željene rezultate, od velike je važnosti odrediti smjer i strategiju koja će biti sveobuhvatna i cjelovita odnosno prvenstveno uskladiti stavove oko toga što najbolje predstavlja državu u njoj posebnosti i koji je to čimbenik koji će uhvatiti pozornost okoline, stvoriti zanimanje ili, pak, promijeniti postojeće predrasude. Hrvatska kao razmjerno mala zemlja, prepuna prirodnih ljepota, povijesti, kulturne i tradicijske baštine ima priliku iskoristiti te posebnosti te pomoću kulturne diplomacije stvoriti meku moć kojom će privući i zadržati pažnju međunarodne okoline. Istraživajući aktualnu situaciju kulturne diplomacije u Republici Hrvatskoj, dotaknuli smo se nekoliko institucija koje sudjeluju u radu na kulturnoj promociji države, proučili strateške dokumente, ciljeve i nekoliko projekata koji su poslužili kao primjer njenog funkcioniranja u praksi. Uz nekoliko svijetlih primjera korištenja alata kulturne diplomacije, ono što još uvijek nedostaje je koordiniranost i sustavnost. Prije svega, bitno je osvijestiti potencijale koji se kriju u ovom području diplomatskog djelovanja za zemlju kao što je Hrvatska, zatim usuglasiti se oko toga što je za Hrvatsku diferencirajući faktor te stvoriti centar koji će koordinirati rad institucija i organizacija i sustavno se baviti njenom promocijom u svijetu.

Korištena literatura i izvori:

- Anholt, S. (2009) *Konkurentan identitet – novo upravljanje markama država, gradova i regija*. M Plus d.o.o., Zagreb.
- Berković, S. (2006) *Diplomacija i diplomatska profesija*. Urban – Media d.o.o., Dubrovnik.
- Berridge, G. R. (2007) *Diplomacija*. Biblioteka Politička misao, Fakultet političkih znanosti, Zagreb.
- Cummings, M. (2003) *Cultural Diplomacy and the United States: a Survey*. American for the Arts, Washington
- Hanns Sidel Stiftung (2012) *Javna diplomacija: imidž nacije i brendiranje*. Zbornik radova, Zagreb.
- Hraste-Sočo, I. (2013) *Hrvatska – nacija kulture*. Leykam international d.o.o. Zagreb.
- Jović, D. (2011) Hrvatska vanjska politika pred izazovima članstva u Europskoj uniji. *Politička misao*, 48 (2): 7-36.
- Katunarić, V. et al. (2013) *Hrvatska u 21. stoljeću. Strategija kulturnog razvitka*. Biblioteka Kulturni razvitak, 2013., Zagreb.
- Katunarić, V. (2007) *Lica kulture*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus.
- Luša, Đ.; Mijić, P. - *Vanjska politika malih država – normativna moć kao faktor utjecaja u međunarodnim odnosima*. *Političke perspektive*, Vol.2 No.3, 2013.
- Nye, J. S. (2012) *Budućnost moći*. Mate, Zagreb.
- Nick, S. (2010) *Diplomacija*. Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije, Treće dopunjeno izdanje, Zagreb.
- Nick, S. (2010) *Diplomatski leksikon*. Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije, 2010., Zagreb.
- Ministarstvo kulture (2018) *Strateški plan Ministarstva kulture 2019. – 2021.*; URL [https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2005/Strateški%20plan%20MK%202019.-2021.%20-%20Final%20\(004\).pdf](https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2005/Strateški%20plan%20MK%202019.-2021.%20-%20Final%20(004).pdf)
- Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (2018) *Strateški plan Ministarstva vanjskih i europskih poslova za razdoblje 2018.-2020.*; URL <http://www.mvep.hr/files/file/2018/1807061628-strateski-plan-ministarstva-vanjskih-i-europskih-poslova-za-razdoblje-2018-2020.pdf>
- Pančić Kombol, T. – *Kulturno nasljeđe i turizam*. Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin, br. 16, 2006., 211.-226. str.
- Skoko, B. (2004) *Hrvatska: identitet, image i promocija*. Školska knjiga, Zagreb.
- Skoko, B i Kovačić, V. (2009) *Koncept meke moći država i njegova primjena na Republiku Hrvatsku*. *Polemos*, 12 (1): 29.-49. str.
- Vukadinović, R. (2004) *Politika i diplomacija*. Politička kultura, Zagreb.
- Vukadinović, R. (2005) *Teorije vanjske politike*. Politička kultura, Zagreb.

- World Travel Organisation (1995) *The state's role in protecting and promoting culture as a factor of tourism development and proper use and exploitation of the National cultural heritage of sites and monuments for tourism*. WTO, Madrid

Internetske stranice:

- Hrvatska enciklopedija – URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34552> (pristupljeno 18.01.2018.)
- Zakon.hr, Zakon o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave (pročišćeni tekst zakona) – URL <https://www.zakon.hr/z/410/Zakon-o-ustrojstvu-i-djelokrugu-ministarstava-i-drugih-središnjih-tijela-drzavne-uprave> (pristupljeno: 15.03.2018.)
- Ministarstvo kulture: Strategija za međunarodne kulturne odnose stavlja kulturu u središte međunarodnih odnosa u EU – URL <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=15732> (pristupljeno 18.01.2018.)
- Ministarstvo kulture RH – URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=10052> (pristupljeno
- MVEP: Natječaj za prijavu projekata udruga - društava prijateljstva u svrhu ostvarenja financijske potpore u okviru financijskih sredstava od igara na sreću raspoloživih u Državnom proračunu u 2018. godini: Upute za prijavitelje – URL: <http://www.mvep.hr/files/file/2018/180522-upute-za-prijavitelje-natjecaj-za-udruge-drustva-prijateljstva-2018-21-5.pdf> (pristupljeno 26.02.2018.)
- MVEP: Javni poziv za predlaganje projekata kulturne promidžbe, javne diplomacije i međunarodne prepoznatljivosti Republike Hrvatske – URL: <http://www.mvep.hr/files/file/2018/180416-tekst-javnog-poziva-za-predlaganje-projekata-web-objava.pdf> (pristupljeno: 26.02.2018.)
- Ministarstvo kulture: Europska prijestolnica kulture – URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=9390> (pristupljeno: 06.03.2018.)
- Rijeka 2020 Europska prijestolnica kulture: Kulturna diplomacija – URL: <http://rijeka2020.eu/program/kulturna-diplomacija/> (pristupljeno: 16.03.2018.)
- Gong.hr: Što znači presjedanje Vijećem Europske unije? – URL: <http://gong.hr/hr/dobra-vladavina/sto-znaci-predsjedanje-vijecem-europske-unije/> (pristupljeno: 16.03.2018.)
- Glas Slavonije: Pripreme za 2020. Predsjedanje EU-om bit će veliki test za Hrvatsku – URL: <http://www.glas-slavonije.hr/356616/1/Predsjedanje-EU-om-bit-ce-veliki-test-za-Hrvatsku> (pristupljeno: 16.03.2018.)
- Ministarstvo kulture: O Zakladi Hrvatska kuća - URL <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=10865> (pristupljeno: 24.03.2018.)

- Matica hrvatska: O Matici hrvatskoj – URL <http://www.matica.hr/omatici/> (pristupljeno: 24.03.2018.)
- Matica hrvatska: Pravila Matice hrvatske – URL <http://www.matica.hr/omatici/Pravila%20Matice%20hrvatske/> (pristupljeno: 24.03.2018.)
- Ministarstvo kulture: UNESCO – kultura – URL <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=4642> (pristupljeno 25.05.2018.)
- Hrvatska turistička zajednica – URL <https://www.croatia.hr/hr-HR> (pristupljeno: 25.05.2018.)
- AT.MVEP: Razvoj bilateralnih odnosa - URL <http://at.mvep.hr/hr/bilateralni-odnosi/razvoj-bilateralnih-odnosa/> (pristupljeno:21.06.2018.)
- AT.MVEP: Brošura Godine kulture Hrvatska – Austrija – URL <http://at.mvep.hr/files/file/dmku/at/170217-kulturjahr-2017-oesterreich-kroatien-hr.pdf> (pristupljeno: 23.06.2018.)